

Aneta Lewińska

Uniwersytet Gdański

<https://orcid.org/0000-0001-8545-4439>

aneta.lewinska@ug.edu.pl

Anna Czerwińska

Polish Academy of Social Sciences and Humanities

<https://orcid.org/0009-0004-6056-9802>

anna.czerwinska@passhlondyn.eu

Egzamin General Certificate of Secondary Education (GCSE) jako narzędzie budowania prestiżu języka polskiego w Wielkiej Brytanii – opinie nauczycieli szkół polonijnych, działania instytucjonalne

The General Certificate of Secondary Education (GCSE) exam as a tool for building the prestige of the Polish language in Great Britain – opinions of teachers at Polish schools abroad and institutional activities

In the United Kingdom, the number of students taking Polish at GCSE has been increasing for twenty years, which has had a significant impact on the growing prestige of the Polish language in each of the constituent countries. This is largely thanks to teachers in Polish Saturday schools who motivate students to take on the challenge of studying an additional subject for their exams. The article presents the results of a 2025 survey conducted among Polish language teachers preparing students for the GCSE exam. Respondents cited many motivators

Artykuł jest udostępniany na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe, <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

encouraging students to take Polish at GCSE, of which the specific benefits that this exam offers in the British education system were considered the most important. Other reasons were also mentioned – shaping national identity, pride in knowing their heritage language, success of students in previous years, interesting activities at Polish Saturday schools in a close group of peers, and support from the community. The support of Polish and British institutions promoting the teaching of Polish at GCSE level is also discussed, and it is shown how the British media, writing about this exam, are building the prestige of the Polish language.

Keywords: prestige of the Polish Language, Polish community school, Saturday schools, GCSE exam

Słowa kluczowe: prestiż języka polskiego, szkoła polonijna, szkoła sobotnia, egzamin GCSE

1. Wprowadzenie

W Wielkiej Brytanii, gdzie język angielski dominuje zarówno w życiu publicznym, jak i prywatnym, polski staje się dla miejscowej Polonii czymś więcej niż tylko środkiem komunikacji rodzinnej. Coraz częściej znajomość polszczyzny jest powodem do dumy dla uczniów z polskim zapleczem kulturowym. Poniższy artykuł podejmuje zagadnienie rosnącej renomy języka polskiego wśród młodego pokolenia Polonii w Wielkiej Brytanii, ze szczególnym uwzględnieniem roli egzaminu GCSE (*General Certificate of Secondary Education*) w budowaniu prestiżu języka.

2. Prestiż języka

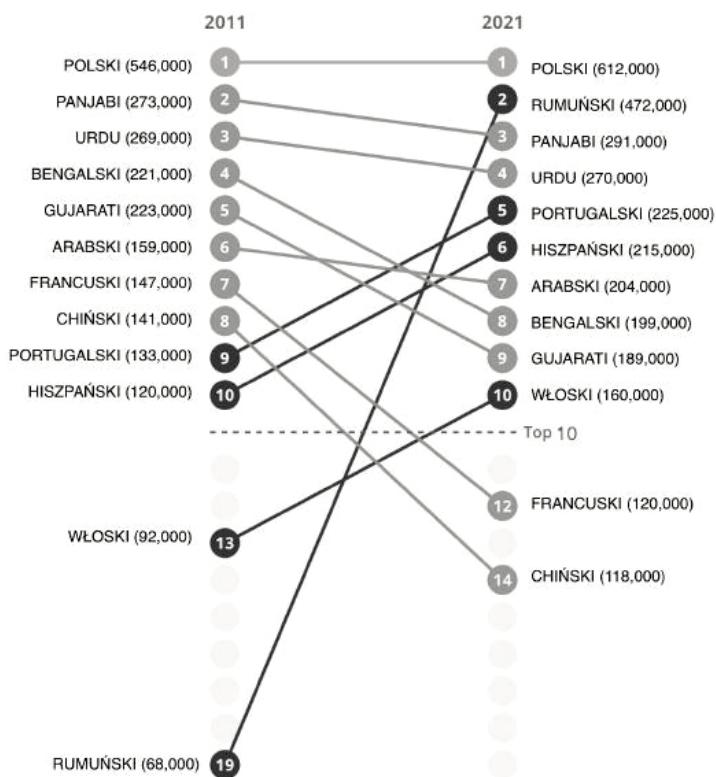
Leksem *prestiz* w *Wielkim słowniku języka polskiego* (zob. wsjp.pl) został opatrzony kwalifikatorem *książkowe* i zdefiniowany jako ‘dobra opinia panująca o kimś lub o czymś’; już samym nacechowaniem wprowadza zatem do dyskursu elementy stylu podniosłego. Definicja w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* jeszcze silniej wydobywa szczególne znaczenie tego leksemu, akcentując oddziaływanie na otoczenie: ‘poważanie, wpływ, jakim ktoś się cieszy w swoim otoczeniu’ (Dubisz, 2003).

W polskim językoznawstwie wyrażenie *prestiz języka* odnosi się do jego znaczenia, rangi w uznawanej przez daną społeczność hierarchii ważności, widocznej zwłaszcza jako pozycja tego języka wśród innych (Miodunka, Tambor i in., 2018). Zdefiniowania tego zagadnienia podjął się również Gajda

(2010), który traktuje *prestiz języka* jako wartość kulturowo-komunikacyjną i składnik kognitywno-aksjologicznego kontekstu zachowań komunikacyjno-językowych.

3. Język polski wśród języków mniejszości etnicznych

Analiza danych Census¹ z lat 2011 i 2021 wskazuje na utrzymującą się od lat silną pozycję języka polskiego w Zjednoczonym Królestwie. W 2011 roku w Anglii i Walii jego znajomość zadeklarowało 546 tys. osób (1% populacji), a w 2021 roku liczba ta wzrosła do 612 tys. (1,1%) (zob. wykres 1).

Wykres 1. Język polski wśród dziesięciu głównych języków używanych w Anglii i Walii

Dziesięć głównych języków używanych w Anglii i Walii, z wyłączeniem języka angielskiego i walijskiego. W nawiasach zawarta została całkowita

¹ Powszechny Spis Ludności przeprowadzany w Wielkiej Brytanii co 10 lat.

liczba stałych mieszkańców w wieku 3 lat i starszych, posługujących się każdym z języków jako głównym².

Jak pokazuje wykres 1, w ostatnim dziesięcioleciu na pierwszym miejscu wśród języków najczęściej używanych w Anglii i Walii (z wyłączeniem angielskiego i walijskiego) utrzymuje się polski. Największe skupiska jego użytkowników odnotowano podczas pierwszego spisu w Londynie (148 000), a podczas drugiego – w East Midlands (71 000). W Irlandii Północnej polski znalazł się na drugim miejscu wśród języków mniejszościowych (po angielskim i irlandzkim). Dane z roku 2011 potwierdzają deklarację użycia języka polskiego przez 17,7 tys. osób (1% populacji)³; dekadę później liczba ta wzrosła do 20 134 osób⁴. W Szkocji jego użytkownikami w 2011 roku było 54 183 osób (1,1% populacji)⁵.

Przegląd danych zebranych podczas dwu ostatnich spisów ludności pokazuje zatem, że język polski w Wielkiej Brytanii pozostaje najczęściej używany po językach urzędowych, mimo że Polonia w Wielkiej Brytanii jest już w znacznej części dwupokoleniowa. Polki od 2006 roku mają jeden z najwyższych poziomów dzietności wśród mniejszości etnicznych w Wielkiej Brytanii (Iglicka, 2011). Ich dzieci są obecnie uczniami brytyjskich szkół, mimo to nadal język odziedziczony jest dla nich ważny. Warto zatem poddać analizie miejsce polszczyzny w systemie edukacji w Wielkiej Brytanii i odpowiedzieć na pytania:

- Czy egzamin GCSE staje się ważnym narzędziem budowania prestiżu języka polskiego w Wielkiej Brytanii?
- Jaką rolę w tym procesie odgrywają szkoły polonijne oraz inne instytucje polskie i brytyjskie?

4. Egzamin GCSE (*General Certificate of Secondary Education*)

System edukacji w Wielkiej Brytanii nie jest jednolity. Anglia, Walia oraz Irlandia Północna mają bardzo podobny model nauczania oraz ramy kwalifikacji, natomiast Szkocja kieruje się autonomicznymi przepisami obowiązującymi od 1998 roku.

Egzamin GCSE stanowi końcowy etap obowiązkowej edukacji w Anglii i Walii, obejmujący Key Stage 4. Do egzaminu przystępują uczniowie w wieku

² Tłumaczenie własne opisu utworzone na podstawie grafiki zamieszczonej na stronie www.ons.gov.uk <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/culturalidentity/language/bulletins/languageenglandandwales/census2021> [DW 18.03.2026].

³ <https://www.nisra.gov.uk/publications/2011-census-quick-statistics-tables-ethnicity-identity-language-and-religion> [DW 18.03.2026].

⁴ <https://www.nisra.gov.uk/publications/census-2021-main-statistics-language-tables> [DW 18.03.2026].

⁵ <https://www.scotlandscensus.gov.uk/census-results/at-a-glance/languages/> [DW 18.03.2026].

15–16 lat, po zakończeniu nauki w szkole ponadpodstawowej (*secondary school*). W Irlandii egzamin ten zdawany jest zwykle w klasie 12 i pełni analogiczną funkcję. Wyniki GCSE stanowią podstawę rekrutacji do dalszych etapów kształcenia, w tym Key Stage 5 (*sixth form, college*), prowadzących do egzaminu A-level. W szkockim systemie edukacji nie ma egzaminu na poziomie GCSE; obowiązują egzaminy końcowe National 4/5 w klasach S4–S5.

Uczniowie klas GCSE w Anglii i Irlandii Północnej realizują – obok przedmiotów obowiązkowych, takich jak język angielski, literatura angielska i matematyka – również wybrane przez siebie przedmioty dodatkowe, wynikające z indywidualnych zainteresowań lub planów dotyczących dalszej edukacji akademickiej. W Walii do przedmiotów obowiązkowych zalicza się ponadto nauki ścisłe (fizykę, chemię i biologię) oraz język walijski.

Coraz częściej wśród przedmiotów dodatkowych wybieranych przez uczniów pojawiają się języki mniejszościowe, np. język polski. Uczniowie wybierający go przygotowują się do egzaminu zgodnie z obowiązującą od 2017 roku podstawą programową GCSE z języka polskiego jako obcego opracowaną przez Assessment and Qualifications Alliance⁶ o numerze 8688. Obejmuje ona trzy kręgi tematyczne (*Tożsamość i kultura; Lokalne, krajowe i międzynarodowe oraz światowe obszary zainteresowań; Edukacja i zatrudnienie – obecnie i w przyszłości*⁷), a egzamin przeprowadzany jest w zakresie 4 podstawowych sprawności receptywnych i produktywnych⁸. Każda z części egzaminu ma przypisaną odpowiednią wartość punktową – 25% całości oceny egzaminu.

Uczniowie mogą przystąpić do egzaminu z języka polskiego na jednym z dwóch poziomów: podstawowym lub rozszerzonym. Zdający na poziomie podstawowym oceniany jest w skali 1–5, a na rozszerzonym – od 4 do 9. Uczeń, który nie uzyskał minimalnego wyniku na danym poziomie, otrzymuje wynik U, co oznacza nieklasyfikowanie.

Do egzaminu z języka polskiego na terenie Anglii, Walii i Irlandii Północnej można przystąpić w szkołach macierzystych, które są centrami

⁶ AQA- Assessment and Qualifications Alliance to największa komisja egzaminacyjna w Wielkiej Brytanii, odpowiedzialna za przygotowanie i ocenianie egzaminów dla uczniów zdających takie egzaminy, jak GCSE i A-Levels. W Wielkiej Brytanii tylko AQA przeprowadza egzaminy z języka polskiego.

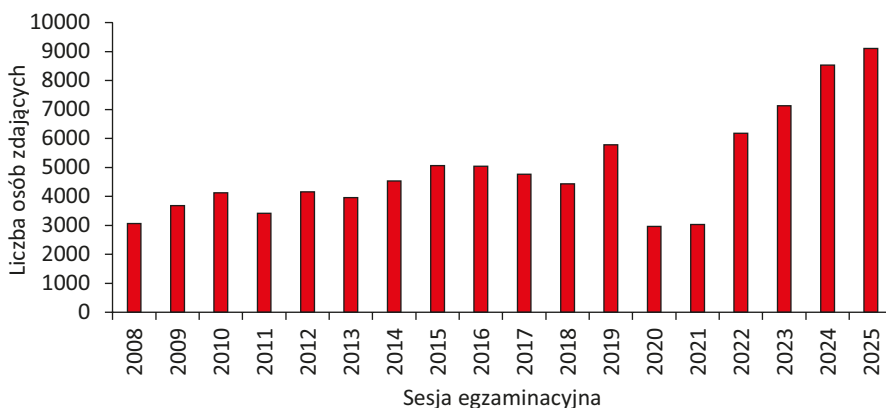
⁷ https://www.aqa.org.uk/subjects/polish/gcse/polish8688/specification/subjectcontent/themes#Theme_1_Identity_and_culture; https://www.aqa.org.uk/subjects/polish/gcse/polish8688/specification/subject/content/themes#Theme_2_Local_national_international_and_global_areas_of_interest; https://www.aqa.org.uk/subjects/polish/gcse/polish-8688/specification/subject-content/themes#Theme_3_Current_and_future_study_and_employment [DW 18.03.2026].

⁸ <https://www.aqa.org.uk/subjects/polish/gcse/polish-8688/specification/specification-at-a-glance> [DW 18.03.2026].

egzaminacyjnymi, lub w Centrum Egzaminacyjnego Polskiej Macierzy Szkolnej w Londynie (dalej: PMS).

Mimo różnic w systemie edukacji uczniowie mieszkający w Szkocji też mogą podejść do egzaminu GCSE z języka polskiego. W Edynburgu znajdują się dwie szkoły średnie, które są centrami egzaminacyjnymi współpracującymi z AQA: St Augustine's R.C. High School oraz Holyrood High School. Uczniowie mogą także wybrać prywatne Centrum Egzaminacyjne w Glasgow lub Centrum Egzaminacyjne PMS w Londynie.

Liczba uczniów zdających język polski na egzaminie GCSE rośnie systematycznie od niemal 20 lat (zob. wykres 2).

Wykres 2. Liczba zdających egzamin GCSE w Wielkiej Brytanii w latach 2008–2025

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych AQA.

Na przestrzeni niemal 20 lat popularność języka polskiego zdawanego na egzaminie GCSE wzrosła trzykrotnie, a zauważalny spadek zanotowano jedynie w okresie pandemii. W 2025 roku padł kolejny rekord liczby zdających, który wyniósł 9111 osób⁹. Dane te wyraźnie świadczą o rosnącej popularności języka polskiego wśród przedmiotów wybieranych jako dodatkowe na GCSE, co w znacznym stopniu jest zasługą nauczycieli szkół polonijnych, którzy motywują uczniów do wyboru tego egzaminu i pomagają się do niego przygotować.

W oficjalnym internetowym Serwisie Rzeczypospolitej Polskiej czytamy, że: „Placówki te [szkoły polonijne – A.C., A.L.], zarówno samodzielnie, jak i we współpracy z lokalnymi szkołami brytyjskimi, przygotowują uczniów do brytyjskich państwowych egzaminów GCSE i A-level”¹⁰. Współpraca dwu

⁹ <https://www.aqa.org.uk/exams-administration/results-days/results-statistics/results-statistics-archive> [DW 18.03.2026].

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/polskie-szkoly-w-uk> [DW 18.03.2026].

systemów szkolnych – edukacji brytyjskiej i polonijnej, opartej w znacznym stopniu na wolontariacie i ogromnym wysiłku lokalnej społeczności, dążącej do zachowania w kolejnych pokoleniach języka odziedziczonego – przynosi efekt widoczny w wielokulturowym i wielojęzycznym społeczeństwie Wielkiej Brytanii.

5. Rola szkół polonijnych w rozwoju i promocji języka polskiego

5.1. Metoda badawcza i charakterystyka respondentów

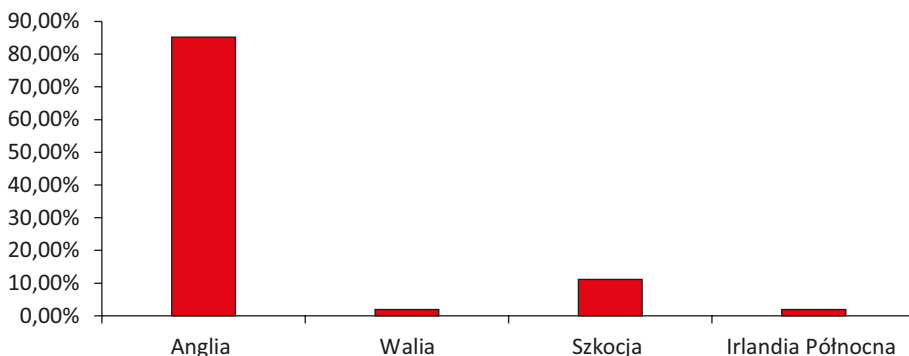
W Wielkiej Brytanii działa ponad 180 szkół polonijnych, do których należą m.in. szkoły i szkolne punkty konsularne działające przy placówkach dyplomatycznych czy społeczne szkoły sobotnie. Główne zadanie tych placówek to nie tylko nauczanie języka polskiego oraz elementów historii i geografii Polski, ale także pielęgnowanie polskich tradycji oraz dbanie o zachowanie tożsamości narodowej. Prowadzone działania mają na celu wspierania integracji Polaków poprzez organizację wydarzeń kulturalnych oraz przygotowanie młodzieży do egzaminów GCSE i A-level. Wiele szkół polonijnych, samodzielnie lub współpracując z lokalnymi brytyjskimi szkołami, prowadzi lekcje przygotowujące uczniów do tych egzaminów¹¹. Zgodnie z zaleceniami AQA zajęcia te trwają zazwyczaj przez 2 lata (120–140 godz.).

Ważną rolę w budowaniu prestiżu języka polskiego za granicą odgrywają zatem nauczyciele polonijni. To ich praca znacząco wpływa na sukces ucznia i jego motywacje do wyboru języka polskiego jako dodatkowego egzaminu zdawanego w brytyjskim systemie. W celu poznania roli tej grupy zawodowej w budowaniu prestiżu języka polskiego – w środowisku zarówno polonijnym, jak i brytyjskim – skierowano do jej przedstawicieli uczących w klasach GCSE ankietę. Kwestionariusz został rozesłany mailowo do 180 szkół polonijnych w Wielkiej Brytanii wybranych z bazy danych szkół zamieszczonej na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą. Na tej liście znajduje się 213 placówek z Wielkiej Brytanii¹², do badania, na podstawie danych wprowadzonych do bazy, zakwalifikowano wszystkie instytucje, w których mogą się uczyć uczniowie w wieku odpowiadającym klasom GCSE (180). Pamiętać jednak należy, że nie we wszystkich szkołach prowadzone są klasy na tym poziomie. Otrzymano odpowiedzi od 54 nauczycieli, którzy zadeklarowali, że przygotowują uczniów do egzaminu GCSE. Ankiety spłynęły

¹¹ <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/polskie-szkoly-w-uk> [DW 18.03.2026].

¹² <https://orpeg.gov.pl/db/web/database/115?field%5B1578%5D=Wielka+Brytania&queryString=&dateTo=&dateFrom=&page=5> [DW 18.03.2026]

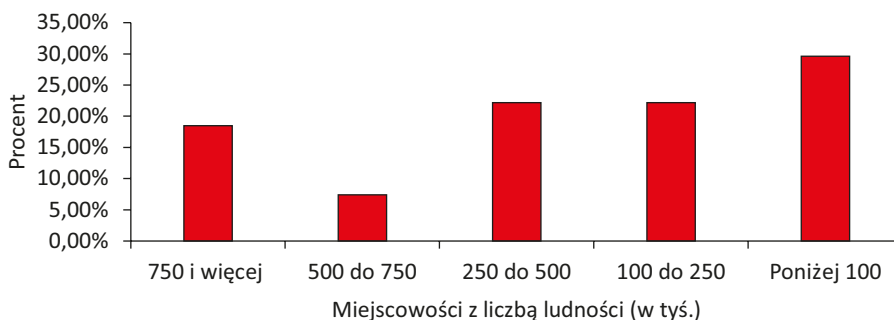
przede wszystkim z Anglii, gdzie najwięcej uczniów zdaje omawiany egzamin (udział szkół ze Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w niniejszym badaniu przedstawia wykres 3).

Wykres 3. Lokalizacja szkół polonijnych uczestniczących w badaniu

Źródło: opracowanie własne.

Ponad 85% respondentów (46 osób) podało, że pracuje w szkole w Anglii, a 11,1% (6 osób) – w Szkocji. Po jednym zgłoszeniu przesłano z Walii i Irlandii Północnej. Udział w badaniu wzięli nauczyciele ze szkół polonijnych działających w miastach o różnej wielkości (zob. wykres 4).

Wykres 4. Struktura uczestników badania (nauczycieli) według wielkości miejscowości działających szkół polonijnych

Źródło: opracowanie własne.

Niespełna 30% odpowiadających w ankiecie nauczycieli pracuje w małych miejscowościach (liczących poniżej 100 tys. mieszkańców, np. Bath), 44,4% odpowiedzi uzyskano z większych miast liczących 100–500 tys. (np. Swindon, Southampton, Bristol, Liverpool). Pozostałe 25,9% ankiet przesłano

z największych aglomeracji (np. Edynburg, Manchester, Londyn). Można zatem przyjąć, że pozyskane dane odnoszą się do różnych szkół polonijnych działających w Wielkiej Brytanii.

Nie ma oficjalnych danych na temat wykształcenia nauczycieli szkół polonijnych, które nie są prowadzone w systemie państwa polskiego¹³, ale wiadomo, że nie wszyscy uczyący języka polskiego mają kwalifikacje do nauczania tego przedmiotu. Świadczy o tym np. program Ministerstwa Edukacji i Nauki z 2022 roku, który wspiera awans zawodowy nauczycieli¹⁴ szkół polonijnych i zaprasza do bezpłatnych studiów podyplomowych nadających kwalifikacje do nauczania drugiego przedmiotu¹⁵. Zebrane w ankiecie dane odzwierciedlają taki stan rzeczy. Wśród 54 nauczycieli, którzy odpowiedzieli na pytania dotyczące przygotowania do egzaminu GCSE, tylko 14 ukończyło filologię polską, a wśród nich 5 dodatkowo odbyło studia podyplomowe z zakresu nauczania języka polskiego jako obcego. Zatem tylko 25% badanych to poloniści; pozostałe osoby są absolwentami studiów na różnych kierunkach: od neofilologii, przez pedagogikę, bibliotekoznawstwo i dziennikarstwo, po chemię czy doradztwo zawodowe. Warto jednak dodać, że w tej grupie niemal wszyscy mają wykształcenie wyższe (52 osoby); tylko dwoje respondentów wskazało ukończenie szkoły średniej. Wśród badanych 54 nauczycieli aż 30 to czynni egzaminatorzy AQA na różnych częściach egzaminu z języka polskiego na poziomie GCSE (pisanie, mówienie, czytanie).

Sukcesem tych nauczycieli jest już to, że uczniowie uczęszczają do klas przygotowujących do egzaminu. Nastoletni młodzi uczniowie nie rezygnują z sobotniej nauki, mimo że w tym czasie wielu ich kolegów z brytyjskiej szkoły wybiera bardziej atrakcyjne zajęcia. Czym zatem nauczyciele zachęcają nastolatków, by wybrali kolejne dwa lata nauki języka polskiego w soboty? Jak wykorzystują tę szansę na budowanie prestiżu języka polskiego w środowisku polonijnym i brytyjskim? W ankiecie oczekiwaliśmy rozbudowanych odpowiedzi na trzy pytania otwarte, dotyczące:

¹³ W tych 76 szkołach obowiązuje *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2019 r. w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą* <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001652>. Wymaga się od zatrudnianych tam nauczycieli kwalifikacji koniecznych w Polsce do zajmowania stanowiska nauczyciela przedmiotu, którego będą uczyć za granicą (<https://www.orpeg.pl/kierowanie-nauczycieli/podstawowe-informacje/>) [DW 18.03.2026].

¹⁴ Por. też *Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 13 grudnia 2022 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli szkół za granicą* (Dz.U. 2022 r. poz. 2692).

¹⁵ Por. np. <https://www.gov.pl/web/wielkibrytania/studia-podyplomowe-dla-nauczycieli-polonijnych>; <https://ug.edu.pl/news/pl/2409/rozpalc-w-uczniach-ogien-polonistyczne-studia-podyplomowe-startuja-na-ug> [DW 18.03.2026].

- 1) sposobów motywowania do podjęcia nauki w klasach przygotowujących do egzaminu GCSE;
- 2) motywowania do przystąpienia do egzaminu;
- 3) sposobów promowania tych zajęć w szkole. Zebrany materiał pozwolił ustalić, że wachlarz motywacyjnych strategii jest bardzo szeroki.

5.2. Omówienie wyników badań

Zebrany materiał pozwolił ustalić, że wachlarz strategii motywacyjnych stosowanych przez nauczycieli jest dobrze dostosowany do odbiorcy tych działań – ucznia w wieku kilkunastu lat. Okres późnej fazy dorastania to bowiem czas kształtowania tożsamości indywidualnej, przejścia do dorosłości. Autorki „Niezbędnika Dobrego Nauczyciela” – poradnika dla nauczycieli pracujących z nastolatkami – piszą:

Młodzież w późnej fazie dorastania przygotowuje się coraz bardziej świadomie do wejścia w rolę człowieka dorosłego – społeczne i zawodowe, także obywatelskie. Decyzje podejmowane w tym czasie w istotnym stopniu determinują przyszłość młodego człowieka. Szczególnie ważne są te dotyczące dalszej drogi edukacyjnej, a wraz z nią – możliwości zawodowych. Późne dorastanie to także czas na odkrywanie i poszukiwanie siebie, mające swą kulminację w osiągnięciu dojrzałej tożsamości u progu dorosłości (Filipiak, Wiśniewska, 2024: 5).

Dorosły – rodzic, wychowawca – może wspierać młodego człowieka w okresie tranzytacji z dzieciństwa do dorosłości, pozostawiając mu możliwość decyzji. Adolescenci, będąc na „poligonie dorosłości”, potrzebują od dorosłych zaufania, autonomii w podejmowaniu decyzji oraz niezależności w działaniu – pisze Peret-Drążewska (2021: 85–86). Po przeczytaniu odpowiedzi nauczycieli na postawione w ankiecie dwa pierwsze pytania:

- 1) *Co według Ciebie może zmotywować młodzież do uczestnictwa w zajęciach przygotowujących do egzaminu GCSE z języka polskiego? Podaj trzy argumenty.*
- 2) *Co według Ciebie może zmotywować uczniów do przystąpienia do egzaminu GCSE z języka polskiego? Podaj trzy argumenty.*

możemy stwierdzić, że respondenci wskazywali na takie sposoby zachęcania młodzieży, które pozostawiają im poczucie mocy sprawczej i budują dumę ze znajomości języka odziedziczonego. Trzeba zauważyć, że respondenci wskazywali ten sam sposób motywowania zarówno do uczestnictwa w zajęciach,

jak i do przystąpienia do egzaminu, chociaż z naszych obserwacji¹⁶ wynika, że nie wszyscy uczniowie uczęszczający na zajęcia przygotowujące przystępują do egzaminu. W kilkunastu ankietach nauczyciele uznali, że te same argumenty zachęcają do podjęcia nauki i do podejścia do egzaminu (odpowiedź na drugie pytanie brzmiała: *jak wyżej*), toteż z uwagi na charakter udzielanych odpowiedzi zdecydowano się omówić te dwa pytania razem.

W wyniku analizy zgromadzonych odpowiedzi wyłoniono pięć strategii motywowania uczniów:

- 1) pokazywanie korzyści osiąganych w systemie edukacji;
- 2) łączenie nauki języka z budowaniem poczucia dumy i kształtowania tożsamości kulturowej i narodowej;
- 3) budowanie autorytetu języka poprzez pokazywanie sukcesu absolwentów;
- 4) wykorzystanie w procesie kształcenia nowoczesnych, aktywizujących uczniów metod nauczania;
- 5) wykorzystanie potencjału współpracy z całym środowiskiem polonijnym.

5.2.1. Strategia 1: Korzyści osiągane w systemie edukacji

Respondenci najczęściej wskazywali uczniom, jakie korzyści mogą osiągnąć w krótkim czasie i jak są one powiązane z ważnymi dla ucznia w tym momencie życia celami edukacyjnymi. Podawali konkretne argumenty, np.: *dodatkowe oceny, które podnoszą średnią GCSE (N54)¹⁷, możliwość otrzymania najwyższej oceny z egzaminu GCSE (N13), możliwość zdania egzaminu GCSE z dobrym wynikiem. Jest dla nich stosunkowo łatwy (N23), lepsza ocena z egzaminu, profity wynikające ze znajomości kolejnego języka (N18), wysoka ocena uzyskana na egzaminie, która podwyższy średnią na świadectwie; ocena na świadectwie z języka obcego, urzędowe zaświadczenie, potwierdzenia (N28)*, ale wskazywane były też korzyści odległe, takie jak lepsze możliwości edukacyjne w przyszłości: *jasno określone benefity ze zdania tego egzaminu, dodatkowe punkty przy aplikacji na studia, honorowanie tego egzaminu*

¹⁶ Nie ma oficjalnych danych dotyczących liczby szkół, w których prowadzone są takie zajęcia, ani też liczby uczniów, którzy z przystąpienia do egzaminu rezygnują, jednak liczne rozmowy z wieloma nauczycielami ze szkół polonijnych pozwalają przyjąć, że nie wszyscy uczniowie przygotowujący się do egzaminu faktycznie do niego przystępują.

¹⁷ Wszystkie wypowiedzi nauczycieli (tu i w dalszej części artykułu) przytoczono zgodnie z zapisem w oryginale, ujednolicając jedynie pisownię – zastosowano małą literę na początku każdej cytowanej wypowiedzi. W nawiasie podano lokalizację cytatu, tj. numer przypisany do ankiety (poprzedzony literą N – 'nauczyciel').

w Polsce (N50), możliwość studiowania i w UK i w PL, certyfikat językowy, wyższa średnia ocen w następnych etapach edukacji (N3), dodatkowe punkty na studia (N27), certyfikat, dodatkowe kwalifikacje otwierające możliwość powrotu do Polski w przyszłości (N33), korzyści wynikające z dodatkowego przedmiotu i potwierdzenia kwalifikacji przy rekrutacji na studia (N32), a nawet bardzo odległe, np.: wykorzystanie w przyszłej pracy (N39), nieznana PRZYSZŁOŚĆ, gdyż nigdy nie wiadomo czy nie będzie powrotu do Polski (N26).

Jak pokazują przywołane wypowiedzi, wachlarz edukacyjnych korzyści wskazywanych przez nauczycieli jest bardzo szeroki: od najbliższych, bardzo realnych dla nastolatka (dobra ocena na egzaminie, lepsza szkoła), poprzez odległe, ale nadal realne do wyobrażenia (lepsze studia), aż po hipotetyczne (dobra praca i potencjalny powrót do Polski, gdzie potwierdzona znajomość języka polskiego może być przydatna). Warto zauważyć, że nauczyciele budują przede wszystkim motywację pozytywną, zwracając uwagę ucznia na jego wysokie kompetencje w języku polskim, wynikające często z bilingwizmu tych uczniów, i pokazują, że można ją połączyć z korzyściami edukacyjnymi, np. certyfikat, punkty na egzaminie czy w rekrutacji. Buduje to szereg pozytywnych skojarzeń związanych z językiem odziedziczonym, który staje się ważnym elementem życia w kraju przyjmującym.

5.2.2. Strategia 2: Tożsamość kulturowa i narodowa

Późny okres adolescencji to, jak wyjaśniają psychologowie:

przejście od tożsamości grupowej do indywidualnej. Wybór na płaszczyźnie społecznej dotyczy grupy, z którą można się utożsamić oraz która daje zrozumienie i akceptację. Formowanie tożsamości indywidualnej to przede wszystkim znalezienie odpowiedzi na pytanie: Kim jestem? (Filipiak, Wiśniewska, 2024: 8).

Język polski staje się więc już nie tylko narzędziem identyfikacji z grupą, ale także wyrazem własnej tożsamości, elementem odpowiedzi na kluczowe pytanie. Nikitorowicz pisał przed laty, że „ludzka potrzeba życia we wspólnocie z innymi występuje jednocześnie z potrzebą różnienia się od innych, indywidualności” (Nikitorowicz, 2023: 55), dlatego respondenci podawali w ankiecie, że ważnym sposobem budowania prestiżu polszczyzny jest wskazywanie, iż język odziedziczony zaspokaja te dwie potrzeby: przynależności do grupy i jednocześnie budowania własnej tożsamości indywidualnej. Zachętą dla uczniów, by podchodzili do egzaminu GCSE z języka polskiego, ma być także organizowanie szkolnych uroczystości (akademii, przedstawień, konkursów recytatorskich). Na szkolnej scenie wobec całej

wspólnoty szkolnej – jak również rodzinnej, często wielokulturowej – uczniowie mogą publicznie używać języka polskiego i czuć dumę z jego znajomości. To drugi z obszarów, w którym budowany jest prestiż polszczyzny, jednak najczęściej tego typu argumenty wymieniane są przez nauczycieli na drugim lub trzecim miejscu. Tylko w 7 ankietach argumenty inne niż związane z korzyściami edukacyjnymi zostały użyte jako pierwsze; wśród nich były także te, które świadczyły o odwoływaniu się nauczycieli do kształtowania polskiej tożsamości kulturowej – o czym piszą wprost, np. tu, gdzie ten argument podany jest jako trzeci: *przystąpienie do egzaminu może także pomóc uczniom utrzymać kontakt z polską kulturą i tradycją, co jest ważne dla ich tożsamości* (N25), *świadomość, że to jest też ich moralny obowiązek uczyć się mówić po polsku, bo to jest część ich tożsamości* (N36), albo wskazują ogólnie na wartość samej troski o język, np. *pogłębianie wiedzy o języku polskim* (N26), *tak, zawsze i bezwzględnie przypominać o bogatej historii i dumy, ponieważ my Polacy pomimo wielkich trudów radzimy sobie i podbijamy cały świat we wszystkich dziedzinach sportowych, naukowych i kulturalnych* (N10).

Pracując z uczniem, który jest w okresie budowania tożsamości indywidualnej, nauczyciele sięgają po związane z tym argumenty, odwołując się do poczucia sprawczości, zachęcając uczniów, by dokonywali własnych wyborów. W ankiecie podają, że ważnym argumentem, który wybierają, by zachęcić uczniów do podjęcia wysiłku zdawania egzaminu z języka polskiego, jest np. zwrócenie uwagi przede wszystkim na: *osobisty rozwój, chęć wiedzy* (N42), *poczucie satysfakcji z dodatkowego egzaminu* (N14), lub: *chęć zaimponowania rówieśnikom lub rodzinie, duma z umiejętności postugiwania się językiem polskim w piśmie i mowie* (N19), *chęć nauki języka polskiego i poszerzenia wiedzy o kulturze i literaturze, chęć zaimponowania rodzinie* (N20), *poczucie dumy z własnych umiejętności* (N27). Na miejscu drugim i trzecim miejscu podawano jeszcze kilkakrotnie podobne sposoby motywowania uczniów, np. *chęć udowodnienia sobie i rodzinie poziomu znajomości języka* (N14), *kontakt z językiem, którym mówią rodzice / dziadkowie / rodzina w Polsce* (N32), *lepsza znajomość rodzimego języka* (N18). Warto zauważyć, że w tych wypowiedziach jako ważne motywy powtarza się nie tylko dbałość o samorozwój, ale także duma, satysfakcja i możliwość zaimponowania innym.

Nauczyciele wskazywali także, że język polski może dać adolescentom poczucie bycia w grupie; pisali, że zmotywować uczniów do podjęcia nauki w klasie GCSE może *chęć kontynuacji nauki, zwłaszcza jeśli grupa rówieśnicza w PSS jest ważna, chęć utrzymania kontaktów ze znajomymi* (N14), *obecność rówieśników i poczucie wspólnego celu* (N34) i budowanie swojej pozycji w tej i innych grupach: *prestiż wśród rówieśników* (N18), *opinia rówieśników* (N21).

5.2.3. Strategia 3: Sukces absolwentów

Trzeci krąg argumentów – powiązany zarówno z pierwszym, jak i z drugim – łączy odwoływanie się do poczucia dumy ze znajomości języka odziedziczonego oraz przekonanie, że jest to droga do sukcesu edukacyjnego. Respondenci pisali, że motywują uczniów, podając przykłady sukcesu absolwentów, np. przywołując *dobrze wyniki wcześniejszych roczników (N47)*, *pozytywne opinie byłych uczniów (N12)*, *wysokie oceny poprzednich studentów (N51)*. Warta uwagi jest jedna z wypowiedzi: *zorganizowaliśmy spotkanie z absolwentem, który dzięki egzaminowi A level z języka polskiego (i pośrednio GCSE) dostał się na wymarzone studia, a w tej chwili pisze doktorat (N17)*. Te wypowiedzi pokazują, że szkoła polonijna skupia wokół siebie także absolwentów, jest z nich dumna, a oni stają się najlepszymi ambasadorami języka polskiego i kultury polskiej w świecie. Każdy sukces staje się okazją do promocji egzaminu i tym samym do budowania prestiżu polskiego.

5.2.4. Strategia 4: Nowoczesne metody nauczania

Respondenci pisali także o wadze samej sytuacji dydaktycznej, którą można konstruować w sposób nowoczesny tak, by lekcje polskiego były istotnym narzędziem budowania prestiżu języka odziedziczonego. To czwarty ważny zbiór argumentów pojawiających się w ankietach. Wprowadzanie do sobotnich szkół zajęć kreatywnych i angażujących (projekty, praca w grupach, multimedia, wyjazdy edukacyjne) sprawia, że polski nie kojarzy się z nudnym obowiązkiem, ale z atrakcyjnym doświadczeniem. Wypowiedzi, że zachęca się uczniów prowadząc, *ciekawe lekcje (N5, N40, N44)*, *kreatywne lekcje (N7)*, *atrakcyjne lekcje (N12)*, *urozmaicone zajęcia (N21)*, czy wskazywanie na to, by zadbać o *różnorodność zajęć, poruszane tematy powinny być bardziej aktualne dla młodzieży (N22)*, *życiowe teksty i tematy lekcji (N31)* oraz o *ciekawe materiały dydaktyczne, wyjścia/wydarzenia edukacyjne (N38)* i *małe grupy (4–6 osób) → większa gęstość interakcji i „czas antenowy” ucznia, natychmiastowy feedback formatywny, wyższe poczucie sprawstwa i mierzalny przyrost kompetencji (speaking/writing), co wzmacnia motywację wewnętrzną (N37)*. Wypowiedzi tego typu pojawiły się aż w 29% ankiet.

Wskazywano także na istotną rolę autorytetu samego nauczyciela: pisząc np., że do udziału w zajęciach przygotowujących do egzaminu GCSE może zachęcić *wyrozumiały i motywujący nauczyciel (N7)*; że ważne są *pasja nauczyciela do naszej polskości Ojczyzny (N10)*, *dostępność nauczyciela i jego wsparcie językowe (N35)*, co przynosi *zmniejszony stres uczniów, bo wiedzą, że przygotowują się pod okiem profesjonalisty (N36)*. Można zatem uznać,

że w budowaniu prestiżu języka polskiego znaczący udział ma *doświadczony nauczyciel, który pracuje niesztabowo* (N47).

Wymieniając sposoby motywacji uczniów, jedna z respondentek wskazała także na istotną rolę dyrektora szkoły, motywującego nie tylko uczniów, ale również rodziców: *motywująca pasja dyrektora do edukacji, która jest przekazywana młodzieży i rodzicom* (N3).

Uczniowie, widząc nowoczesne podejście, odbierają język odziedziczony jako żywy i wartościowy. Warto docenić, że znacząca liczba odpowiedzi związanych z wprowadzaniem nowych metod nauczania znalazła się w ankietach wypełnionych w większości (90,8%) przez nauczycielki (wśród 54 odpowiedzi było 51 kobiet i 3 mężczyzn) w wieku 36–55 lat, które są najczęściej wolontariuszkami, pracującymi w swoim wolnym czasie. Mimo to znajdują czas i motywację do wprowadzania nowych, niestandardowych metod nauczania i potrafią – o czym świadczą rosnące liczby zdających – zachęcić młodych ludzi żyjących z dala od Polski do udziału w ciekawych i atrakcyjnych zajęciach z języka odziedziczonego.

5.2.5. Strategia 5: Współpraca ze środowiskiem polonijnym

Piątym obszarem tworzenia motywacji dla podjęcia wysiłku, by opanować język polski na poziomie pozwalającym zdać egzamin GCSE, jest współpraca ze środowiskiem. Nauczyciele wypowiadający się w ankietach pisali o promowaniu języka poprzez wspólne inicjatywy z rodzicami czy organizacjami polonijnymi, takie jak np. *konferencja dla uczniów i rodziców z informacjami o egzaminie GCSE, wiadomości na FB* (N43). Zwracali uwagę na to, jak ważne są *zaangażowanie rodziców* (N15), *doping ze strony najbliższego otoczenia, zwłaszcza rodziców* (N34). Główną rolę odgrywa tu jednak szkoła polonijna, która skupia wokół siebie miejscową społeczność polonijną.

W ankiecie zapytano także, w jaki sposób promowane są zajęcia z języka polskiego w klasie GCSE w szkole, prosząc o przykłady. Badani wskazali wiele działań – od akcji plakatowych, np. *baner promujący przygotowanie do egzaminów, reklama na FB, dzielenie się wynikami jakie osiągnęli uczniowie* (N13), poprzez te najczęstsze w social mediach, np.: *wiadomości na FB* (N43), po: *niezawodna poczta pantoflowa wśród rodziców* (N43). Opinia, jaką ma szkoła, to ważny element motywujący do podjęcia w niej nauki i przystąpienia do egzaminu, wskazuje na to również wielu badanych, np.: *szkoła ma wieloletnią tradycję i dobrą reputację więc rodzice promują między sobą* (N15).

Wszystkie te działania pokazują, że budowanie prestiżu polszczyzny wśród młodych ludzi pochodzenia polskiego i w społeczeństwie Wielkiej

Brytanii to wspólny wysiłek wielu ludzi skupionych wokół szkoły, której nauczyciele stają się ambasadorami polskości w lokalnej wielonarodowej społeczności; pokazują, że polski to język nie tylko domowy, ale także związany z edukacją i kulturą.

Możemy również stwierdzić, że nauczyciele, sięgając po język korzyści, uznają, że ich uczniów najlepiej przekona realny zysk w postaci dobrej oceny z egzaminu, co zwiększa szanse na lepszą dalszą edukację: *najsilniejszym motywatorem jest uświadomienie młodzieży realnej wartości certyfikacji; certyfikat z języka polskiego to nie „papier”, lecz przenośny kapitał* (N37). W badanych wypowiedziach wskazano jeszcze wiele innych motywatorów, ale ten uznano za najtrafniejszy w odniesieniu do odbiorcy – ucznia w późnym wieku adolescencji.

Szkoły polonijne zarządzane przez różne organizacje społeczne, parafie i inne podmioty w sposób znaczący wpływają na rosnącą atrakcyjność języka polskiego na egzaminie GCSE. Należy dodać, że działania te spotykają się ze wsparciem zarówno polskich, jak i brytyjskich organizacji, ponieważ jak słusznie podał jeden z respondentów, równie ważne są *motywacja ze strony rodziców, jak i wsparcie szkoły angielskiej* (N12).

6. Rola instytucji pozaszkolnych w promocji języka polskiego w Wielkiej Brytanii

6.1. Instytucje polskie

Współpraca ze środowiskiem polonijnym nie wyczerpuje wsparcia zewnętrznego udzielanego szkołom z oddziałami GCSE. Wspieraniem nauczania polszczyzny zajmuje się wiele polskich instytucji państwowych i prywatnych. Włączają się one także w popularyzację wiedzy o egzaminie GCSE z języka polskiego (zarówno w środowisku polskim, jak i brytyjskim), a tym samym wpływają na budowanie prestiżu tego języka w Wielkiej Brytanii.

Najstarszą polonijną instytucją wspierającą uczniów i nauczycieli w nauce języka odziedziczonego jest Polska Macierz Szkolna w Londynie, działająca od 1953 r.¹⁸ Jej działalność skupia się przede wszystkim na wsparciu polskich szkół sobotnich, organizacji szkoleń i konferencji dla nauczycieli polonijnych. PMS prowadzi również Centrum Egzaminacyjne, w którym można przystępować do egzaminu z języka polskiego na poziomie GCSE i A-level. Zajmuje się działalnością wydawniczą, m.in. publikuje podręczniki, czasopisma dla dzieci i młodzieży („Dziatwa”, „Razem Młodzi Przyjaciele”). Ważnym aspektem

¹⁸ Historia tej organizacji, zob. Podhorodecka (2003, 2013, 2015).

aktywności tej instytucji jest także organizacja wydarzeń kulturalnych i prowadzenie biblioteki.

Od wielu dziesięcioleci Polska Macierz Szkolna promuje język polski oraz upowszechnia informacje na temat egzaminów GCSE i A-Level. Plakaty przygotowywane są w dwóch językach, aby dotrzeć nie tylko do młodych ludzi, ale także do ich rodziców z rodzin mieszanych, również tych, którzy nie znają polskiego. Obecnie organizacja zrzesza 109 szkół polonijnych działających na terenie Wielkiej Brytanii.

Działania związane z promocją języka polskiego podejmowane są ponadto przez Ambasadę RP w Londynie oraz polskie konsulaty w Wielkiej Brytanii. Polish After-School Clubs w brytyjskiej szkole to projekt Ambasady RP realizowany od 5 lat, polegający głównie na organizacji zajęć pozwalających na poznanie piękna języka polskiego oraz kultury i historii Polski. Na Facebooku Ambasady RP w Londynie przeczytamy:

Polish After-School Clubs mają na celu kształtowanie dobrych relacji polsko-brytyjskich wśród młodego pokolenia. Celem przedsięwzięcia jest promowanie wśród młodych Polaków wartości płynących z nauki i odkrywania języka ojczystego, własnej kultury i historii¹⁹.

Kolejnym istotnym działaniem związanym z budowaniem prestiżu języka polskiego jest realizacja Dni Dziedzictwa Polskiego (*Polish Heritage Days*). Mają one na celu wspólne świętowanie i promowanie polskiej kultury. Organizowane są od maja do czerwca przez szkoły polonijne, polskie instytucje, stowarzyszenia i parafie.

W ciągu ostatnich lat Ambasada RP w Londynie stworzyła na oficjalnej stronie sekcję poświęconą nauce języka polskiego w Wielkiej Brytanii. Zamieszczono tam informacje na temat edukacji w UK, szkół polonijnych i egzaminów z języka polskiego.

Ważną inicjatywą było opublikowanie bezpłatnych informatorów egzaminacyjnych w celu upowszechnienia wiedzy na temat egzaminu GCSE i A-level, a także podręczników do nauki języka polskiego. Takie informatory znajdziemy na portalu rządowym: <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/informator-gcse-polish>.

Kampanie medialne oraz społeczne, które podkreślają korzyści płynące z nauki języka polskiego, prowadzi m.in. Centrum Dyrektorów i Kadr Zarządzających polskich szkół w UK Edukator. Głównymi celami działalności Edukatora jest organizacja szkoleń, warsztatów dla nauczycieli i młodzieży,

¹⁹ W 2023 r. w projekcie wzięło udział 29 angielskich szkół. Otrzymały one dofinansowanie w wysokości £500. Obecnie trwa kolejny nabór wniosków: <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/polish-after-school-clubs-2025> [DW 18.03.2026].

uczniów polskich szkół oraz dzieci, które nie uczęszczają na zajęcia do szkół polonijnych.

Edukator od 2 lat prowadzi ciekawą kampanię *Dołącz do elity! Zdaj Polish A-level*, promującą zdawanie egzaminu z języka polskiego. Choć w przeważającej części jest ona poświęcona maturze, coraz częściej pojawiają się przy tej okazji także artykuły oraz materiały edukacyjne dotyczące egzaminu GCSE z języka polskiego. Na Facebooku Centrum reklamuje się jako organizacja, która od 2018 roku promuje egzaminy z języka polskiego na poziomie GCSE oraz A-level w Wielkiej Brytanii²⁰.

Wsparcie finansowe, ale także edukacyjne oferują szkołom i organizacjom polonijnym rządowe instytucje: Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej (NAWA) oraz Instytut Rozwoju Języka Polskiego im. Maksymiliana Kolbego.

NAWA wspiera język polski dzięki różnym programom, np. *Promocja języka polskiego* (skierowany do instytucji naukowych), *Polonista* (i inne programy stypendialne dla cudzoziemców), *Lektorzy* (zakładający wysyłanie lektorów języka polskiego na zagraniczne uczelnie). Agencja wspiera także organizację kursów językowych i zajęć polonistycznych. W swojej ofercie ma liczne materiały edukacyjne, wśród których znajduje się podręcznik *Język, tożsamość, kultura. Wśród młodzieży polonijnej w Wielkiej Brytanii*²¹ przeznaczony dla osób przygotowujących się do egzaminu GCSE z języka polskiego.

Natomiast Instytut Rozwoju Języka Polskiego wspiera język polski i polską kulturę za granicą poprzez finansowanie szkół, szkoleń nauczycieli, a także przyznawanie stypendiów dla uczniów i działaczy polonijnych. IRJP prowadzi konkursy grantowe, np. na wsparcie szkół polonijnych, zakup materiałów edukacyjnych, organizację kolonii i półkolonii, a także przyznaje bony dla dzieci i nauczycieli²². Instytut udostępnił także elektroniczną wersję podręcznika *Nowe tematy GCSE – wydanie III*²³.

Polskie instytucje państwowe i organizacje pozarządowe – nie tylko te opisane wyżej, lecz także wiele tu niewymienionych ze względu na ograniczoną formułę artykułu – mają znaczący wkład w promocję języka polskiego w Wielkiej Brytanii, i co już jest zauważalne, samego egzaminu GCSE jako ważnego narzędzia budowania prestiżu języka polskiego. Prowadzone przez

²⁰ <https://www.facebook.com/edukatorlondyn/photos/od-2018-roku-promujemy-egzaminy-z-jezyka-polskiego-na-poziomie-gcse-oraz-a-level/1368694808597972/> [DW 18.03.2026].

²¹ <https://nawa.gov.pl/images/Promocja-JP/PJP-2023/podrecznik-ibl-JTK.pdf> [DW 18.03.2026].

²² IRJP w grudniu 2025 r. opublikował *Ramy programowe polonijnej edukacji językowo-kulturowej*: <https://www.gov.pl/web/irjp/materialy-do-pobrania-ramy-programowe-polonijnej-edukacji-jezykowo-kulturowej> [DW 18.03.2026].

²³ <https://www.gov.pl/web/irjp/udostepnienie-elektronicznej-wersji-podrecznika-nowe-tematy-gcse-wydanie-iii> [DW 18.03.2026].

nie działania odgrywają istotną rolę w codziennej pracy z uczniami szkół polonijnych.

6.2. Instytucje brytyjskie

Niezwykle istotnym partnerem w rozpowszechnianiu nauki języka polskiego w Wielkiej Brytanii są instytucje brytyjskie, inicjujące ogólnobrytyjskie i lokalne inicjatywy, jak np. Heritage Languages Programme (Program Języków Ojczystych)²⁴ wprowadzony na terenie Edynburga w 2022 roku. Jego szkockim koordynatorem jest Bethan Owen – specjalistka ds. rozwoju języków obcych w Departamencie ds. Dzieci i Rodzin Rady Miasta Edynburga.

W systemowych szkockich szkołach średnich dzieci deklarują chęć udziału w lekcjach online prowadzonych przez dwie polskie nauczycielki. Zajęcia są bezpłatne i trwają 21 tygodni. Odbywają się raz w tygodniu po 90 minut, a cztery razy w roku organizowane jest spotkanie uczniów z nauczycielem na żywo. Nauczycielki przeprowadzają także egzamin ustny dla tych uczniów. Zgodnie z zaleceniami dzieci zdają egzamin z języka polskiego w klasie S5 (czyli już w szkole średniej – *high school*). W bieżącym roku szkolnym (2025/2026) po raz pierwszy zostały przygotowane ulotki informacyjne dla rodziców, dzięki czemu jeszcze więcej dzieci zgłosiło się na zajęcia (ponad 70 osób)²⁵.

Częstą formą promocji języka polskiego jest także publikacja informacji o osiągnięciach polskich uczniów i uczennic w polonijnych mediach społecznościowych (Kingsdown School Swindon), ale to udostępnienie wyników, jakie uzyskali uczniowie z egzaminu GCSE z języka polskiego, przez angielskie urzędy (m.in. Hampshire County Council²⁶, Lambeth Council)²⁷ nadaje temu egzaminowi wymiar ważnego wydarzenia nie tylko dla wspólnoty polonijnej, ale także dla wszystkich mieszkańców Wielkiej Brytanii.

O rosnącym prestiżu języka polskiego w Wielkiej Brytanii świadczą również artykuły pojawiające się w brytyjskiej prasie. Na temat jego

²⁴ Program Języków Ojczystych skierowany jest do uczniów wielu narodowości, którzy chcą się uczyć języków: arabskiego, chińskiego, polskiego, rosyjskiego, urdu.

²⁵ Informacje uzyskane od nauczycielki prowadzącej zajęcia z języka polskiego (rozmowa telefoniczna z dn. 25.09.2025, ulotka informacyjna z dn. 26.09.2025).

²⁶ <https://www.hants.gov.uk/educationandlearning/emtas/primary-secondary-phase/heritagelanguagegcse> [DW 18.03.2026].

²⁷ https://www.researchgate.net/profile/FeyisaDemie/publication/316747964_Language_Diversity_and_Attainment_in_Secondary_Schools_in_England/links/59109510a6fdccbf-d581e320/Language-Diversity-and-Attainment-in-Secondary-Schools-in-England.pdf; https://www.lambeth.gov.uk/sites/default/files/202403/Polish_Report_Empirical_Evidence_2023.pdf [DW 18.03.2026].

popularności na egzaminach GCSE pisano już kilkanaście lat temu w „Daily Express”: *Foreign pupils top the table... in GCSE Polish*²⁸ (Zagraniczni uczniowie na czele tabeli... w egzaminie GCSE z języka polskiego) oraz w „The Guardian”: *Learning Polish, the UK’s second most spoken language, is a plus*²⁹ (Nauka języka polskiego, drugiego najczęściej używanego języka w Wielkiej Brytanii, jest atutem). Nowsze teksty znajdziemy w „The Independent”: *GCSE trends: What this year’s results tell us*³⁰ (Trendy w egzaminach GCSE: Co mówią nam tegoroczne wyniki) i w „Times&Stars”: *Music and foreign languages see rise in popularity at GCSE*³¹ (Muzyka i języki obce cieszą się coraz większą popularnością na egzaminach GCSE).

Brytyjskie media promują naukę języka odziedziczonego nie tylko w domu, lecz także w szkole, np. BBC News: *We want our kids to know their Polish heritage*³² (Chcemy, aby nasze dzieci znały swoje polskie dziedzictwo); „The Guardian”: *‘I feel very at home’: the UK schools keeping children in touch with their global roots*³³ („Czuję się jak w domu”: brytyjskie szkoły pomagają dzieciom zachować kontakt z ich globalnymi korzeniami)³⁴.

7. Wnioski

Na przestrzeni ostatnich dwóch dekad język polski zyskał znaczącą pozycję w brytyjskim systemie edukacyjnym oraz stale zwiększające się uznanie w sferze społecznej i kulturalnej. Jego rosnąca popularność wynika zarówno z działalności organizacji polonijnych, jak i z zaangażowania instytucji brytyjskich, które dostrzegają wartość dwujęzyczności w rozwoju młodego pokolenia.

Dalsze umacnianie pozycji języka polskiego wymaga jednak systemowych i zintegrowanych działań, w tym rozszerzenia współpracy z brytyjskimi szkołami, aby zapewnić wszystkim uczniom zainteresowanym językiem

²⁸ <https://www.express.co.uk/news/uk/384852/Foreign-pupils-top-the-table-in-GCSE-Polish> [DW 18.03.2026].

²⁹ <https://www.theguardian.com/education/2014/jun/05/learning-polish-a-plus-ambassador> [DW 18.03.2026].

³⁰ <https://www.independent.co.uk/news/uk/french-spanish-gcse-results-english-polish-b2398829.html> [DW 18.03.2026].

³¹ <https://www.timesandstar.co.uk/news/national/24536070.music-foreign-languages-see-rise-popularity-gcse/> [DW 18.03.2026].

³² <https://www.bbc.co.uk/news/articles/c9d5zp6dpjyo> [DW 18.03.2026].

³³ <https://www.theguardian.com/education/2022/apr/30/uk-weekend-supplementary-schools-keeping-kids-in-touch-with-family-history> [DW 18.03.2026].

³⁴ Tłumaczenia własne.

polskim łatwiejszy dostęp do bezpłatnych zajęć oraz egzaminów GCSE i A-level i by nauczyciele uczyli w szkołach polonijnych nie pisali z goryczą:

- *Jeżeli rodzice nie motywują nauczyciel tego nie zrobi. Oprócz szkół i klubów polonijnych w szkołach nie promuje się znaczenia języka ojczystego innego niż ang. czy walijski (N22);*
- *W Szkocji – wytłumaczenie benefitów płynących ze zdania tego egzaminu, które nadal nie są jasno określone, tzn. nie wiemy, czy uczniowie otrzymują za ten egzamin punkty, gdy składają dokumenty na studia; czy i jak gratyfikowany jest ten egzamin w Polsce; polityka informacyjna na temat tego egzaminu, szczególnie wśród rodziców, np. poprzez spotkania z rodzicami dzieci o polskich korzeniach np. w szkołach w ramach zebrań z rodzicami (N30).*

Istotnym działaniem jest również prowadzenie kampanii informacyjnych skierowanych do uczniów, rodziców oraz nauczycieli – zarówno w szkołach polonijnych, jak i tych brytyjskich. W trosce o rozwój języka polskiego wśród uczniów należy pamiętać również o rozwijaniu oferty kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli polonijnych.

Podjęcie powyższych działań stanowi warunek trwałego rozwoju i promocji języka polskiego za granicą oraz jego pełnego uznania jako istotnego elementu wielokulturowej przestrzeni edukacyjnej Wielkiej Brytanii.

Na zakończenie warto dodać, że interesujące byłoby zakrojone na dużą skalę badanie uczniów, którzy wybierają język polski na egzaminie; płynące z niego wnioski zestawione z niniejszą analizą pozwoliłyby stworzyć odpowiedni projekt promujący język polski w brytyjskim systemie edukacyjnym.

Bibliografia

- Dubisz S. (red.) (2003), *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Filipiak E., Wiśniewska M. (2024), *Opieka i wychowanie. Późna faza dorastania*, (w:) Brzezińska A.I. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela, Seria II. Opieka i wychowanie w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 6. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Gajda S. (2010), *Prestiż a język*. „Nauka”, nr 4, s. 147–162.
- Iglicka K. (2011), *Migracje długookresowe i osiedleńcze z Polski po 2004 roku – przykład Wielkiej Brytanii. Wyzwania dla statystyki i demografii państwa*, nr 5. Warszawa: Centrum Stosunków Międzynarodowych Raporty i Analizy.
- Kozińska M.A. (2021), *Egzamin(y) z języka polskiego jako obcego na poziomie GCSE w Wielkiej Brytanii*. „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 55–62.
- Miodunka W., Tambor J. i in. (2018), *Nauczanie i promocja języka polskiego w świecie. Diagnoza – stan – perspektywy*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

- Nikitorowicz J. (2003), *Typy tożsamości człowieka w społeczeństwie zróżnicowanym kulturowo*. „Chowanna” nr 46/1, s. 56–64.
- Nowosielska E. (2016), *Opis stanu języka polskiego w Wielkiej Brytanii od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej (2004–2016)*. „Zeszyty Naukowe PUNO”, seria 3, nr 4, s. 73–96.
- Peret-Drażewska P. (2021), *Specyfika rozwojowa okresu adolescencji: implikacje dla praktyki wychowawczej*. „Roczniki Pedagogiczne”, t. 13, nr 4, s. 73–90.
- Podhorodecka A. (2003), *W służbie oświaty. 50 lat Polskiej Macierzy Szkolnej*. Londyn: Polska Macierz Szkolna.
- Podhorodecka A. (2013), *Ostatnie dziesięciolecie. Historia Polskiej Macierzy Szkolnej 2003–2013*. Londyn: Polska Macierz Szkolna.
- Podhorodecka A. (2015), *Sytuacja polskich szkół sobotnich w Wielkiej Brytanii*. „Zeszyty Naukowe PUNO”, seria 3, nr 3, s. 67–81.

Neografia

- <https://ug.edu.pl/news/pl/2409/rozpalc-w-uczniach-ogien-polonistyczne-studia-podyplomowe-startuja-na-ug> [DW 3.11.2025].
- <https://www.aqa.org.uk/exams-administration/results-days/results-statistics/results-statistics-archive> [DW 3.11.2025].
- <https://www.aqa.org.uk/subjects/polish/gcse/polish-8688/specification/specification-at-a-glance> [DW 3.11.2025].
- <https://www.express.co.uk/news/uk/384852/Foreign-pupils-top-the-table-in-GCSE-Polish> [DW 3.11.2025].
- <https://www.facebook.com/edukatorlondyn/photos/od-2018-roku-promujemy-egzamin-y-z-jezyka-polskiego-na-poziomie-gcse-oraz-a-level/1368694808597972/> [DW 3.11.2025].
- <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/informator-gcse-polish> [DW 3.11.2025].
- <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/informator-gcse-polish> [DW 3.11.2025].
- <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/polish-after-school-clubs-2025> [DW 3.11.2025].
- <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/studia-podyplomowe-dla-nauczycieli-polonijnych> [DW 3.11.2025].
- <https://www.hants.gov.uk/educationandlearning/emtas/primary-secondary-phase/heritagelanguagegcse> [DW 3.11.2025].
- <https://www.independent.co.uk/news/uk/french-spanish-gcse-results-english-polish-b2398829.html> [DW 3.11.2025].
- <https://www.nisra.gov.uk/publications/2011-census-quick-statistics-tables-ethnicity-identity-language-and-religion> [DW 3.11.2025].
- <https://www.nisra.gov.uk/publications/census-2021-main-statistics-language-tables> [DW 3.11.2025].
- <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/culturalidentity/language/bulletins/languageenglandandwales/census2021> [DW 3.11.2025].
- <https://orpeg.gov.pl/db/web/database/115?field%5B1578%5D=Wielka+Brytania&queryString=&dateTo=&dateFrom=&page=5> [DW 3.11.2025].
- https://www.researchgate.net/profile/Feyisa-Demie/publication/316747964_Language_Diversity_and_Attainment_in_Secondary_Schools_in_England/

- links/59109510a6fdccbfd581e320/Language-Diversity-and-Attainment-in-Secondary-Schools-in-England.pdf [DW 3.11.2025].
- <https://www.scotlandscensus.gov.uk/census-results/at-a-glance/languages/> [DW 3.11.2025]
- <https://www.timesandstar.co.uk/news/national/24536070.music-foreign-languages-see-rise-popularity-gcse/> [DW 3.11.2025].
- <https://www.gov.pl/web/irjp/materialy-do-pobrania-ramy-programowe-polonijnej-edukacji-jezykowo-kulturowej> [DW 29.12.2025].
- <https://www.theguardian.com/education/2014/jun/05/learning-polish-a-plus-ambassador> [DW 3.11.2025].
- <https://www.theguardian.com/education/2022/apr/30/uk-weekend-supplementary-schools-keeping-kids-in-touch-with-family-history> [DW 3.11.2025].
- https://www.lambeth.gov.uk/sites/default/files/2024-03/Polish_Report_Empirical_Evidence_2023.pdf [DW 3.11.2025].
- <https://www.gov.pl/web/wielkabrytania/polskie-szkoly-w-uk> [DW 3.11.2025].
- <https://wsjp.pl> [DW 3.11.2025].
- <https://www.bbc.co.uk/news/articles/c9d5zp6dpjyo> [DW 3.11.2025].

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 13 grudnia 2022 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli szkół za granicą (Dz.U. 2022 r. poz. 2692) [DW 3.11.2025].

E-podręczniki

- <https://www.gov.pl/web/irjp/udostepnienie-elektronicznej-wersji-podrecznika-nowe-tematy-gcse-wydanie-iii> [DW 3.11.2025].
- <https://nawa.gov.pl/images/Promocja-JP/PJP-2023/podrecznik-ibl-JTK.pdf> [DW 3.11.2025].
- <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001652> [DW 3.11.2025].

Received: 18.11.2025

Revised: 12.02.2026

Accepted: 22.02.2026